

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՂԱՓԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պարսկաստանի համար տարեշրջանը 5 ֆր. կամ 2 րբլ. աս. Թղթգրմ. Ուրիշ ամեն տեղի համար ուր այս լրագրի մուտքը արգելուած է...

Ժ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 3

1894 ՕԳՈՍՏՈՍ 8 ՅՈՒԼԻՍ 27 (Հ. Տ.)

ՉՈՐԵՐԵԱՐՈՒ

Կը հրատարակուի իշ. և Ներք. օրեր

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կամ մասամբ միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները...

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la Rédaction (Allées de Meilhan, 44.)

ԲՈՎԱՆԻՒԱԿՈՒԹԻՒՆ

Անիշխանութիւն. — Այժմէն օգտակար են մասնաւոր շարժումներ եւ քե կարելի է գտնոթ ընդհանրացունել. — Կ. պոլ. սի պատրիարքի պաշտօնն ու պարտաւորութիւնները. — Հայեր ի Թիւրքիա. — Հայեր ի Ռուսիա. — Հայեր ի Պարսկաստան. — Տեղական. — Արմէնիայի բաժնորդագիր վճարման դիւրութիւն. — Պր. Գարնոյի սպաննոցը. — Արտասանման յարեր. — Մանուկներ. — Բաւարական (Պրոֆեսոր Հէյդելբ. եւ մի հատուած Հայոց պատմութիւնից) :

ԲԱՅՈՒԱԾ Է

ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

“ԱՐՄԵՆԻԱ”

Ժ ՏԱՐԵՐԵԱՐՈՒ ՆԱՄԱՐ

(1894 ՕԳՈՍՏՈՍ — 95 ՄԱՅԻՍ)

Արմէնիան կը հրատարակուի առաջիկայ տարեշրջանին մէջ միւսնոյն ուղղութեամբ և շարաթիւ երկու անգամ, չորեքշաբթի և շաբաթ օրերը : 10րդ ամբողջ շրջանի (1894 օգոստոս — 95 մայիս Ն. Տ.) բաժնորդագրին է :

Պարսկաստանի համար 5 ֆրանգ (կամ 2 րբլ. աստական թղթագրամ) : Եւրոպայի և այլ տեղերի համար ուր այս լրագրի մուտքն արգելուած է, 20 ֆրանգ :

Անոնց համար օրոնք 10րդ շրջանի սկզբէն (օգոստոս) չեն բաժնորդագրուիր, ամսական բաժնորդագրին է 2 1/2 ֆրանգ : Գանի ամսի համար որ ուղուի, կարելի է բաժնորդ գրուի 1895 մայիս ամսէն անդին չանցնելու պայմանով :

Կը խնդրուի որ շրջանի սկզբէն բաժնորդագրուիլ ցանկացողները փութան ժամ յառաջ իմացունել մեզ որովհետեւ մենք արձանագրուած բաժնորդներ թուէն չառ քիչ աւելի կը տպենք և ուշացողները կը զրկուին ամբողջ շրջանին բաժնորդ լինելու առաւելութիւններէն :

Անոնք որ 94 օգոստոսի սկզբէն մինչեւ 95 մայիսի վերջ կուգին բաժնորդագրուիլ, բայց չեն կարող մէկ անգամին վճարել ամբողջ շրջանի բաժնորդագրին 20 ֆրանգը, կարող են մաս առ մաս (4 ամսէ 4 ամիս տասնական ֆրանգ, կամ 2 ամսէ 2 ամիս

հինգական ֆրանգ և կամ ամսէ ամիս 2 1/2 ֆր.) զրկել կանխիկ և երբ իրենց ամբողջ շրջանի գումարը կը հասնի 20 ֆրանգի, փոխանակ ութ ամսի ամբողջ շրջանին համար բաժնորդ կը համարուին և իրաւունք կուենան մինչեւ 1885 մայիսի վերջ թերթ ստանալու :

Տասերորդ շրջանի առաջին թիւը պիտի հրատարակուի օգոստոս 1ի (20 յուլիս) չորեքշաբթի օր :

Գանի որ այս գործ ընդհանրապէս է, ընդհանուրը պէտք է աշխատի անոր յառաջդիմութեանը համար : Ընթերցող, նախ դու մի՛ մոռնար բաժնորդագրուիլ վճարելով քու բաժնորդագրին, միւսնոյն ժամանակ և աշխատէ քեզ հետ մէկտեղ գտնէ մէկ հատ վճարող բաժնորդ գտնելու : Եթէ դու 10 տարիներէ ի վեր բազմաթիւ ներդրութիւններ դէմ անդրդուելի հաստատամտութեամբ շարունակող այս լրագրի մէկ հատ բաժնորդ անգամ գտնելու կարող Հայ մը չես, հապա ի՞նչ երեսով մեծ մեծ բաներ կանխկալես անկէ :

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՊՐՈֆԵՍՐ ՀԷՅԳԷԼԸ ԵՒ ՄԻ ՀԱՅՈՒԱԾ ՀԱՅՈՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԻՑ

Միւսնոյն գիտութեանց ճեմարանի ամսագիր օրգանի մէջ նորերս կարգացինք բաւականին լուրջ մի աշխատութիւն, որ 17րդ դարու վերջի և 18րդ դարու սկզբի Հայոց պատմութեան ուսումնասիրութեան համար մեծ նշանակութիւն ունի : Այս աշխատութեան հեղինակը Միւսնոյնի համալսարանի նշանաւոր պատմաբան Հէյգելն է : Յարգելի ուսուցչապետը իր այս աշխատութիւնը կարգացել է 1893 թ. յուլ. 8ին Միւսնոյնի ճեմարանի ուսուցչապետ անդամների մօտ և արգելուած է այս ճեմարանի ամսագրի պատմական բաժնու, անցնել տարուայ երկրորդ հատորի երրորդ տետրակու (1) :

(1) Sitzungsberichte der philosophisch-philologischen und der historischen Classe der b Akademie der Wissenschaften zu München. 1893. Bd. II. Heft. III.

ԱՆԻՇԻԱՆՈՒԹԻՒՆ

Կ. պոլսի մէջ երկրաշարժէն զատ, սուած բազմաթիւ հազարաւոր Հայեր անտուն և անօթի մնացած են. առնոց օգնութեան ազգեցիկ միջոցների վրայ խորհելու և գործադրելու, բարձր տեղեր հարկ եղած դիմումներ անելու և հանգանակութիւններ բանալու համար, ո՛չ Ազգային վարչութիւն կայ պատրիարքարանին մէջ և ո՛չ ալ Պատրիարք :

Թիւրքահայաստանի մէջ սոսկալի թշուառութիւն կը տիրէ. սովորական և անսովոր հարստահարութիւններէն զատ, ահռելի սովը հազարաւոր Հայեր գաղթել տուած է իրենց հայրենիքէ դուրս դէպի Ռուսահայաստան ուր իրենց համար հանգանակութիւններ բանալով վէհափառ կաթողիկոսը, կարելի եղածին չափ իրենց օգնութիւններ բաշխելէ զատ, կը ցանկայ բուն իսկ Թիւրքահայաստանի մէջ գտնուողներին ալ օգնութիւններ հասցունել որպէսզի չստիպուին Թիւրքիան թողուլ և օտար երկիրներ գաղթելով նորանոր խղճութիւններ մէջ իյնալ : Վէհ. կաթողիկոսէն Թիւրքիա գտնուողներին լինելիք օգնութիւնը Պատրիարքին միջոցով կրնայ լինել պաշտօնապէս. վէհափառ պատրիարք :

քարանի հետ կը թղթակցի և կը լռանք թէ մի կարեւոր գումար ալ զրկեր է կարինի, Մուշի և այլ տեղերի սովատանջներին օգնութիւն հասցունելու համար. բայց պատրիարքարանը մարդ չկայ. արդէն Ազգեանը չկայի պէս մի բան էր. իսկ այժմ կատարեալ անիշխանութիւն է որ կը տիրէ :

Այս անիշխանական վիճակ այնչափ ցաւալի չլինի երբ կարճատեւ լինի. ժողովուրդը կը մխիթարուի յիշելով թէ գտնէ Ազգեանէն ազատուցալ :

Բայց աւելի ցաւալին և տարօրինակն այն է որ կը գտնուին պղտոր ջրին մէջ ձուկ սրալու երնող մարդիկ որոնք ժողովրդի այս անիշխանական վիճակ, Թիւրքիայի Հայերին անգլուխ և առանց ազգային վարչութեան մնալը իբրեւ դրութիւն կուգին պաշտպանելու : Այդ մարդիկ, որոնք Թիւրքէն աւելիկաշխատին մեր հայ ազգութեան պաշտպանողական իրաւունքները, հիմնադրութիւնները շնջելու, ոչնչացունելու, հիմա ալ կաշխատին եղեր Կ. պոլսի մէջ մի նոր սխալ գաղափար տարածելու թէ պատրիարքն ի՞նչ պէտք է անենք. հարկ չկայ պատրիարքութեան : Արդեօք մի Թիւրք ասկէ տարբեր կրնա՞ր մտածել Թիւրքիայի Հայերին համար... :

բունութիւնից ազատելով Հայոց թագաւոր դառնալ : Այս ծրագրի կազմող և գլխաւոր շարժառիթը Դիւսսելդորֆի Հայ վաճառական Իսրայէլ Օրին է եղել : Կուրֆիւրստի որոշած այս յանդուգն ձեռնարկութիւնը Հէյգելու ուսուցչապետին երկար ժամանակ կասկածելի էր երեւում, բայց այս իրողութիւնը այն ժամանակ հաստատուեց, երբ Փինքն Իսրայէլ Օրին, կուրֆիւրստի և Հայ իշխանների նամակներն իրեն աղբիւրներ ցոյց տուեց, սակայն ոչ մի խօսք չտաց թէ այդ տեղեկութիւնները կամ նամակները ի՞նչպէս և որտեղ է գտնել : Հէյգելի կասկածը զրգեց նրան այս խնդրով աւելի մօտիկ զբաղուելու և նա հաստատի իմացաւ, որ յիշալի Փինքը այդ աղբիւրներն իր ձեռքի տակ է ունեցել. որ մինչեւ այսօր էլ կան : Յարգելի ուսուցչապետը յետոյ իմանում է, որ այդ աւտի մի մասը կորած կամ գողացուած է, որովհետեւ ինչպէս այդ աւտի կամ գողացուած երեսների համարները ցոյց են տալիս, գրուածքի սկզբից կայ 1—12 երես, իսկ յետոյ 27—70 երես : Մեզ հասած այդ գրուածքի բովանդակութիւնն Իսրայէլ Օրին Դիւսսելդորֆից ու Մոսկուայից գրած նամակներն

Այդ մարդիկ էին որ մի ժամանակ ալ Սահմանադրութիւնը կարհամարհէին, ոչինչ բան է, թիւրքիսի հայերն այդ Սահմանադրութիւն ունենան կամ չունենան, միեւնոյն բանն է կասէին. և Սահմանադրութեան կործանուելուն պատճառ դառնալէ յետոյ, հիմա ալ կեննեն կեղծաւորաբար կորդրդիլոսի արտօնութեան կը թափեն իրենց մեղուցած Սահմանադրութեան վրայ :

Կ.պօլսի հայ ժողովուրդն առաջ ալ աւելի խելացի կերպով գիտէր վարել իր ներքին ու քաղաքական գործեր. բայց այս վերջին 3-4 տարիներ զբաղուեցան իրենց մէջ նաեւ այնպիսիներ որոնք հետեւելով անփորձ և միանգամայն դէպի տարբեր նպատակներ առաջնորդել ուղղոյն խորհուրդնեւրին, հայկական ինքիւրն ալ վտանգեցին, Սահմանադրութիւնն ալ վտանգեցին. և եթէ այսչափ սխալներն և առաջնորդել եղած մի քանի անձերի ազդակործան յայտնի ձգտումները տեսնելէ յետոյ, նորէն գտնուին այնպիսիներ որոնք ազդեցութեամբ հետեւելով և դարձեալ սխալ քայլեր առնելով, Կ.պօլսի պատրիարքական իշխանութիւնն ալ վրայ տան, բոլորովին՝ ամօթ ու նախատինք միայն պիտի մնայ իրենց ճակատի վրայ և պատմութիւնը պիտի արձանագրէ թէ թիւրքիսի հայերը երկար դարերով և ամենանեղ ժամանակների մէջ անգամ իրենց ազգային առանձնանորհումներ պահպանելէ յետոյ, յիշդար վերջերն երբ ազգայնական զգացումներն թիւրքիսի մէջ ամեն տեղ արթնցած և զորացած էին, իրենք այնքան տհաս գտնուեցան որ անքաղաքակրթութեամբ խաղաղք դարձան մի քանի անփորձ տղայների ձեռքն անգամ և դարերէ ի վեր իրենց պապերէ իրենց ժառանգութիւն թողուած պատրիարքական իշխանութիւնն ալ վտանգեցին :

Եթէ Պատրիարքը անպիտան է, պէտք է զայն փոխել. բայց պատրիարքի տան իշխանութեան ազդեցութիւնը պէտք է պահպանել :

են, կուրֆիւրստի կազմած նախագծերը և Պետրոս Մեծի Յովհ. Վիլհելմին ուսերէլ գրած նամակը, և այլն : Որ Յովհ. Վիլհելմին Օրին գրողամբ այդ ձեռնարկութեան համար լուրջ նախագիծ էր կազմել և դրա համար Վիտտու և Պետրոս Մեծ կայսրների, Վրաստանի իշխանի, Պարսից շահի և վերջապէս Կղերմէս ԺԱԻ հետ դաշն էր կապել, այս պատմական իրողութիւնը անտարակուսելի է : Կուրֆիւրստի ձեռնարկութիւնը չիրազորածուեց, որովհետեւ հէնց սկզբից անիրազորելի մի ձեռնարկութիւն էր երեւում. իսկ ինչ վերաբերում է Հայոց երեւակայական այդ առաջարկութեանը, որ 17դ դարու վերջում Փայքիներին տրեցին, վերջիններս էլ ընդունեցին ու խոստացան իրագործել, այդ դէպքը բարոյական է : Կուրֆիւրստի կազմած այդ նախագիծը ցոյց է տալիս, թէ գերմանական իշխանները ո՛ր աստիճանի մոլորուած և հրապուրուած էին օտար թաղաւորական գահեր ժառանգելու : Այս խնդիրը կատարեալ ուսումնասիրելու համար յարգելի ուսուցչապետը Վիլհելմին արքայական արխիվում գտնուած Կուրֆիւրստի ընտա-

նէր մի Տեղապահ ունենանք, իբր առաջին գործն ու պաշտօնը պէտք է լինի ազգային վարչական կազմակերպութիւնը վերադարձունել այն դրութեան որ կէս դարէն աւելի է որ ընդունած էր թիւրքիսական հայ ազգը և որ Գումգափուի դէպքէն յետոյ դադարման վիճակի մը ենթարկուած է Աշգեհանի ապկարութեամբը, այսինքն՝ պէտք է աշխատինա Սուլթանէն արտօնութիւն ստանալու Ազգային ժողովի գումարման համար որ թէ՛ Ազգ. Հարչութիւնը օրինաւորապէս վերադարձունել և թէ՛ Պատրիարքը կարենայ ընտրուիլ : Իսկ եթէ յաջողի նաև Սուլթանին ընդհանուր ներողութիւն հրատարակել տալ քաղաքական ամբաստանութեամբ բանտարկուած բոլոր հայերին համար, ատով ալ իր ազդեցութեան և ճարպիկութեան մի ապացոյց տուած կը լինի :

Հակառակ պարագայի մէջ, Տեղապահն ալ, ով որ լինի, կանցնի Աշգեհանի կարգը :

Մ. Փ.

ԱՅԺՄԵՆ ՕԳՏԱԿԱՐ ԵՆ ՄԱՍՆԱԻՈՐ
ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ԹԵ ԿԱՐԵԼԻ՞ Ե
ՁԱՆՈՒՔ ԸՆԴՀԱՆՐԱՅՈՒՆԵՆ

(Ետ. 2դ քուէն)

Ահա այս վերինների նման թէորիաներով Հնչակը զրահաւորուած, ալ ամեն մի ջարդ, ամեն մի անյաջողութիւն, ամեն մի դիրքի կորուստը մի նոր քայլ կը համարի դէպի առաջ, դէպի իր նպատակ և ուրախութեամբ կողմնէն ամեն մի նոր երեւցող շարժում որովհետեւ, իր կարծիքով, երբ զոհերի ազդակին հետ «կեցցէ Հընչակ» ձայնը լսուի, քանի յաճախ դատարանի մէջ ամբաստանուողներէ Հընչակի տեսութիւնները պարզուին, այնքան կուժնայ կուսակցութիւնը և ատոր վրայ ալ տեղի կունենայ մեծ միութիւնը :

Ահա մի ամբողջում Հնչակի գաղափարներին, որքան որ մենք կըրցած

ենք ըմբռնել : Միայն թէ այս տեսութիւններ մինչեւ այսօր պաշտօնաւորած են լոկ այս ընդհանուր բառերով «Թէ միւս ազգերն ալ փոփոխակի յաջող և անյաջող վիճակներէ անցած են մինչեւ որ մեծ կուսի համար ուժեղացած և զօրեղ ցնցումով ազատուած են» : Այս ամբողջ և մութ խօսքերի վրայ աւելցած են և մի քանի ընկերաբանական աւելի մութ պատգամներ, չգիտենք ո՛ր ընկերաբանի ի՞նչ առթով խօսածէն կամ գրածէն քաղուած : Այդ ընդհանուր տեսութիւններ թերեւս կրնան ազդել ժողովրդին վրայ իրենց պատգամական ձեւով. բայց ղեկավարողներէ համար գիտակցութեան պաշար չեն կրնար աւելցունել : Ասոնց համար ճառերէ և ոգեւորող բառերէ աւելի բան պէտք է, մեր և միւս ազգերի դիրքին, բարոյական և նիւթական առաւելութիւններին, ճախորդութիւններին և գործիչներին բաղդատութիւնը պէտք է. արտաքին հանգամանքներն ալ աչքէ վերաբերու չէին :

* *

Հնչակի վերեւ դրուած տեսութիւնների քննադատութիւնը կը գտնենք նոյն իսկ Արմէնիայի յայտնած տեսութիւնների հետեւեալ ամբողջումը մէջ :

Արմէնիան կանուխէն իսկ ԼՈԿ խաղաղ դիւանադիտական միջոցների արդիւնաւոր կարծուելու մտքին դէմ կուսելով և ատոր հետ ալ քարոզելով որ առանց բռնի միջոցների, առանց յեղափոխութեան կարելի չէ ազատութիւն ձեռք բերել, պարզեց նաև այն միտք թէ ամեն մի յեղափոխութեան և ապստամբութեան իրենց նպատակի հասնելուն համար անպատճառ պէտք է բարոյական և նիւթական ուժի նախապատրաստութիւն և թէ առանց նախապատրաստութեան եղած ապստամբական շարժումը կըրնայ առնուազն ժողովրդի շղթայները փոփոխել ուրիշ նոր շղթայների հետ : ԱՅԺՄԵՆ ԱՊՏԱՄԲՈՒԹԵԱՄԻ ԿՐՆԱՆ ԵՒ ԱՅՏՈՒՆԻՆ ԵՒ ՁՆՁՈՒՆԻՆ, նայելով թէ

1689 թ. Օրին կուրֆիւրստին պատահմամբ բողոքում է Փայքի արքայական միջոցների պաշտօններին մասին, որոնք իրեն գիտեալ առեւտրի ժամանակ փաստել էին : Ինչպէս երեւում է, այս դէպքն է առիթ եղել Օրին, որ այդ ժամանակ 40 տարեկան մի ազգահ և փառասէր մարդ էր, կուրֆիւրստի հետ հայկական ձեռնարկութեան մասին խօսելու : Օրին կարծիքով, այդ ձեռնարկութիւնը Փայքի կուրֆիւրստի փառքը շատ պէտք է բարձրացնէր : Օրին կուրֆիւրստին նկարագրեց Հայոց դրութիւնը, կարիքն ու ցաւերը և ասաց, որ դրանք քրիստոնէութեան հետադարձ մնալու համար Պարսիկներից մեծ նեղութիւններ են կրում : Օրին ի միջի այլոց կուրֆիւրստին ասաց, որ եթէ նա կարողանայ Հայերին անհաւատների լծից ազատել, այն ժամանակ Հայերն իրենց ազատութեան վարձատրութեան փոխարին կաթոլիկ եկեղեցու ծոցը կը մտնեն և բաւական է, որ մի քրիստոնեայ իշխան մտնէ Հայաստան, այն ժամանակ Հայերը նորան իրենց իշխան կը կոչուեն :

(Տարգմանելիք)

Ի՞նչպէս սկսած են իրենց գործը :

Արմէնիայի խմբագրութիւնը բուն Հայաստանի ժողովրդի վիճակը աչքի առնելու ունենալով, դիտած էր որ Հայերը ոչ թէ միայն աշխարհագրապէս ցրուած և դրացիների հետ խառն ընտելած են, այլ և բարոյապէս ցրուած մի ժողովուրդ են, եկեղեցիով, լեզուով, հասկացողութեամբ և կրթութեամբ շատ տարբեր, իրար վիճակէն անտեղեակ, մանաւանդ կապակցութեան քիչ ընդունակ, իսկ կարգապահութեան շատ անվարժ մի ժողովուրդ : Նիւթապէս և բարոյապէս ցրուած այդ 4 միլիոն ժողովուրդը 400,000 թիւ ունեցող մի ազգի արժէք ալ չէր կրնար ներկայացունել. բայց կապակցութեամբ, կարգի վարժութեամբ հայ ժողովուրդը կրնար աշխարհագրական դիրքի՝ աննպատ հանգամանքները թեթեւցունել և շրջակայ ցեղերի վրայ ունեցած մտաւոր և բարոյական գերազանցութեամբ յաջողութեան մեծ հաւանականութիւններ ունենալ :

Ուրեմն և Արմէնիայի ուսադրութիւնը դարձաւ հայ ժողովրդի յեղափոխական տարրերը ոչ թէ լոկ աւելան վարժեցունելու, այլ աւելի կարգապահութեան և կապակցութեան : Արմէնիայի խմբագրութիւնն իր տարիների չփոխմով որ ունեցաւ աշխարհէն այլ և այլ կողմ ցրուած հայ հայրենասէրների հետ, այս եղբայրացութեան եկաւ որ ազոնց յայտնի գործիչները ԱՄԵՆԱՄԵՆՍԻՆ ՄԱՍԻՆ ռեզուորիչ ոյժը իրենց փառասիրութիւն, հայրենիքի մօտաւոր ազատութեան յոյսը, օտար օգնութեան չուտով երեւնալու հաւատը և մանաւանդ Հայաստանի ժողովրդի վիճակի մասին կատարեալ ազդեցութիւնն էր : Իսկ Հայաստանցի ժողովուրդն ալ իր ուսթին անտեղեակ, ամեն յոյս արտասահմանի մի բուռ Հայերի վրայ դրած էր : Մէկ խօսքով, դադարաւ և դիւտակցութիւն դեռ շատ քիչ արմատ բռնած էին : Նա փորձով տեսաւ որ յեղափոխական տարրերը դեռ այնքան թոյլ են մտքով և բարոյականով որ ամենափոքր և անպակաս պատահումէ կը շփոթուին և քիչ շատ գեղեցիկ խօսք կամ գրիչ գործածող ամեն մարդու ալ հաւատալով, իրենց ճանապարհ և ղեկավար կը կորսնցունեն. վայրկիւնէ վայրկեան կրնան մէկ գործիչէ միւսին ձեռքն անցնիլ :

Գործերի այդ վիճակի մէջ Արմէնիան յարմար չէր տեսներ այդքան խեղճ ուժով հայերը յայտնի ապստամբութեան հանել թիւրքիսի գէմ և անոր փոխադարձ հալածանքը վրայ. և քանի որ ոյժ հարկաւոր էր գործին համար, Արմէնիան չէր կըրնար գերբնական յաջողութիւնների վրայ հաշիւ անել Արմէնիան այն համարձակ պարզել է թէ «Հալածումը տարածում է» խօսքը շատ անգամ ճշմարիտ եղած է կրօնական և փիլիսոփայական մտքերի նկատմամբ, ուր աշխարհական վայելքը բանի տեղ տնտուած չէ և ուր գիւղերի, քաղաքների տեղը, մարդկանց սպանութիւն

նը մտքերի և հոգիների հետ կապ
չունի. բայց հայրենիքի, ստացուած-
քի եւն. երկրային բարեքների ապա-
հովութեան խնդիր եղած առեւ, հա-
լածուած այն առեւ տարածում է, երբ
հնչող մասը արդէն բաւական ա-
մուրցեր է, ոչ միայն չպատահուելու
այլ և ընդդիմադրական ուժով միւս
մասերը շարժման մէջ դնելու և հա-
րուածն ալ եկած տեղին վրայ դարձ-
նելու համար (1):

Իրաւ է որ ցոյցներն աւելի շատ և
աւելի շուտ կողմերէն մարդիկ. բայց
անոնք չեն կրթիւր և անոնց աղքե-
ցութիւն վայրկեանական է եթէ ժողո-
վուրդն առաջուց դադարաւ ստացած,
կազմակերպուած չլինի քիչ շատ: Դո՛ւ
դադարաւ չկրնար ժողովրդի մեծ
մասին վրայ աղքեղ շուտով. բայց այն
փոքր մասն ալ որ դադարաւ պատ-
րաստուած է, կազմակերպութեան և
դիմացկունութեան համար աւելի ար-
ժէք ունի քան ողբերգուած ամբողջը:
Եւ քանի որ անհերքելի է թէ առանց
թշնամական յայտնի ցոյցների, աղա-
տութեան գաղափարը սկսած էր տա-
րածուիլ արդէն, ուրեմն և կարելի էր
գեւա առանց ապստամբական կանխա-
համբաւ զրոյցների և աղմուկների,
գաղափարն աւելի եւս տարածել, ու-
րիշ խօսքով՝ կազմակերպութեան հի-
մերը դնել. այդ թէեւ մի քիչ ուշ կը
լինէր, բայց գործը ապահով հիման
վրայ դրուած կը լինէր: Ի՛նչ օգուտ
մի ցոյցով 100 անգամ, 1000 անգամ
մարդիկ գրգռել երբ ատենք կազմա-
կերպութեան մէջ մտնել չկրնալէ զատ,
անոր գործն ալ պիտի դժուարացու-
նին իրենց աղմուկով: Դեռ ղեկավար-
ներ չպատրաստուած, չկապակցած,
զործին չժանոթացած, հետեւողների
բաղմուկները ոտքի հանելուն ի՛նչ
անուշ տալու է. անդէկ, ցիրուցան

(1) Երբեք միշտ Ամերիկացիներն երբ
Յնդլիաի դէմ ապստամբեցան, արդէն
իրենց ներքին ինքնավարութիւն, իրենց
քաղաքապահ զինուորներ և սպայներ ու-
նէին. իսկ գաղափարով այնքան զօրա-
ցած էին որ կրնէին անգամ անէ տուն
ման կողմէն երկրին ամենէն սիրելի
ըմպելիքը, անգլիական նաւերով բերուած
հագիլ թէյը, գործածութեան հալածելու
համար: Յոյներն երբ Եփեսոսի շին-
ծու հնաբայութիւն և Պոլիս յոյն պատրիար-
քի կախաղան բարձրանալովը ապստամ-
բութեան վիճակի մէջ մտան, իրենց մէջ
բարոյական միութիւն և կազմակերպու-
թիւն այնքան առաջացեր էր որ կրցան
շուտով կեցրոնական յեղափոխական կա-
ռավարութիւն հաստատել, կռիւը առաջ
տանելու համար. իսկ իրենց ծովային
ոյժ գերազանց էր Եփեսոսի քաղաքին: Ճորա-
նական յեղափոխութեան մէջ ապստամ-
բող դասի կողմն էին, շարժման սկզբի
ամբողջին իսկ, երկրին գրեթէ բոլոր
ժողովուրդը, գրամը և կրթուած դասը.
Իսկ բռնակալն իր անձի պաշտպանութիւն
վստահել էր օտարական վարձու զինուոր-
ների: Իսկ իտալական 20 միլիոն իտալ և
հոմ բնակած աղքի շարժումներն ալ միշտ
իրենց հետ ունէին փորձ գործարարներ և
զինուորական կարգի ու խտուածեան վար-
ժաւած ամբողջ զուեղեր: Մնացոր կարելի է
նմանութիւն գտնել հայ ժողովրդի անկախ
շարժման և Եփեսոսի մէջ ներկայ դարի
ընթացքում գաղափարով և իրաւ բազ-
մութեամբ զօրացած ժողովրդային շար-
ժումներին մէջ:

շարժումները մեզ թէ թշնամուն օգ-
տակար կը լինին:

(Շարունակելի)
Մ. Ա.

ԽՄԲԱՅՐԱԿԱՆ ԱԶԳԵՐ

Կը խնդրենք որ անոնք որոնց
պէտք է շարունակել զրկել Սթրանկիւն
և սխալմամբ զրկուած է այստարի, բա-
րեհաճին անմիջապէս վերադարձու-
նալ մեզ այս թիւ. իսկ յաջորդ թիւերն
ալ փոստէն ստանալը մերժելով (refu-
ser) վերադարձուել տան. ապա թէ
ոչ՝ բաժանորդ համարուելով, 10 րդ
շրջանի բաժնորդադիւնը կը պահան-
ջուի իրենցմէ:

Իսկ անոնք որոնց պէտք էր զըր-
կուիլ և սխալմամբ չէ զրկուած, փու-
թան անմիջապէս իմաց տալ մեզ որ
կարենանք զրկել շրջանի սկզբնական
թիւերը:

— Ինչպէս ծանուցուած է ար-
դէն Սթրանկիւնի մէջ, 10 րդ շրջանի
սկզբէն մինչև վերջ (1894 օգոստ. —
95 մայիս) բաժնորդադրուողները 20
Ֆրանկ միայն կը վճարեն ամբողջ
շրջանին համար: Այդ գումար կարող
են մաս առ մաս վճարելով (5 կամ
10 Ֆրանկով) ամբողջացնել. բայց
ստացադրին մէջ 5 Ֆրանկը 2 ամսի
համար և 10 Ֆրանկը 4 ամսի համար
կը նշանակուի. իսկ երբ 20 Ֆրանկի
գումարը ամբողջանայ մաս առ մաս
վճարուելով, այդ ժամանակ վերջին
մասի ստացադրին մէջ կը նշանակուի
թէ ամբողջ շրջանին համար վճա-
րուած է:

Անոնք որ այս շրջանի սկզբէն, այս
մինքն 1894 օգոստոսի ամսէն, չեն բաժ-
նորդագրուիր, ամսական 2 1/2 Ֆրանկ
պէտք է վճարեն. քանի ամսի համար
որ ուզեն կրնան բաժնորդագրուիլ
այդ հաշուով և 1895 մայիս ամսէն
անդին չանցնելու պայմանով:

— Արմէնիայի 10 րդ շրջանի սկզբ-
նաւորութեանն առթով մեզ հասած
համակրական և քաջալերական բազ-
մաթիւ նամակներին առանձին պա-
տասխաններ գրելու զիւրութիւն չու-
նենալով, կը խնդրենք որ մեր այս
հրապարակական շնորհակալութիւն
ընդունին իրեն և իրենց պատասխան:

Կ. ՊՈԼՍԻ ՊԱՏՐԻԱՐԿԻՆ

ՊԱՇՏՏՈՆ ՈՒ ՊԱՐՏԱՌՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Ազգային Սահմանադրութեան
արտատպում)

Յօդ. 8. Պատրիարքին պարտա-
ւորութիւնքն են Սահմանադրութեան
սկզբանց համեմատ վարուիլ, և անոր
ամեն կէտերուն ճշգիւ գործադրու-
թեանը ուշի ուշով հսկել:

Պատրիարքը իրեն եկած գործե-
րը ո՛ր ժողովոյ կը վերաբերին, այն
ժողովոյն կը յանձնէ՝ քննութեան և
որոշման համար: Ժողովոյ մէջ որոշ-
ուած գործոց վրայ Պատրիարքին
քաղաքական և կամ ուրիշ Պաշտո-
նական գրութիւնները վաւերական և
գործադրելի չեն կրնար ըլլալ եթէ

որոշող ժողովոյն կողմէն ալ կնքեալ և
ստորագրեալ չ'ըլլայ: Իսկ երբ ստի-
պողական գործ մը պատահի, որոյ տ-
նօրինութեանը համար կարելի չ'ըլ-
լայ մինչև ժողովոյն գումարման օրը
սպասել և կամ արտաքոյ կարգի ժո-
ղով գումարել, Պատրիարքը կրնայ
պէտք եղածը ինքնին անօրինել, իր
վրայ առնելով պատասխանատու-
թիւնը. բայց պարտաւորեալ է եղե-
լութիւնը արձանագրել տալ կանոնա-
ւոր կերպիւ, և որ ժողովոյն կը վե-
րաբերին նէ՝ անոր յաջորդ նիստին
ներկայացունել վաւերացման համար:

Յօդ. 9. Պատրիարքը իր բացա-
կայութեանը առեւ Սկզբային ժողով-
ներու մէջ տրուած որոշումները պա-
րունակող թուղթը դեռ չ'ստորա-
գրած, կարող է անոնց վրայ իր դի-
տողութիւններն յայտնելով, խնդրել
կրկին քննութեան յանձնել. իսկ այս
վերաքննութեան ետքը՝ պարտաւոր-
եալ է նոյն թուղթերը ստորագրել,
եթէ տրուած որոշումը Սահմանադ-
րութեան տրամադրութեանցը ան-
համաձայն չ'գտնէ:

Յօդ. 10. Պատրիարքը կրնայ՝ Սահ-
մանադրութեան սկզբանցը համեմատ
չը վարուող եկեղեցւոյ, վանքի, Դըպ-
րոցի կամ Հիւանդանոցի գործակալ
մը պաշտօնէն հանելու առաջարկու-
թիւն ընել ձեռնհաս ժողովոյն կամ
Խորհրդոյն:

Յօդ. 11. Պատրիարքը իրաւունք
չ'ունի ինքնին լուծել և փոխել կրօ-
նական և Գաղաքական ժողովները և
անոնց վերաբերեալ Խորհուրդները:
Բայց երբ տեսնէ թէ ասոնցմէ մէկը
Սահմանադրութեան սկզբանցը հա-
կառակ ընթացքի մէջ է, առաջին ան-
գամին բացատրութիւն կ'ուզէ՝ այն
ժողովոյն կամ Խորհրդոյն Ստեղծադե-
տէն. երկրորդին՝ իմաց կուտայ անոր
ապօրինաւոր ընթացքը և ի կանոնա-
պահութիւն՝ կը հրաւիրէ զայն. իսկ
երրորդին՝ Ընդհանուր ժողովոյն կը
զիմէ, եթէ ամբաստանելին Սկզբային
ժողովներէն մէկն է, կամ Գաղաքա-
կան ժողովոյն կը զիմէ, եթէ Խոր-
հուրդներէն մէկն է, և պատճառները
ցոյցնելով՝ ամբաստանեալ ժողո-
վոյն կամ Խորհրդոյն լուծուած կ'ա-
ռաջարկէ:

Յօդ. 12. Պատրիարքը Սկզբային
անտուկէն իրեն յատկացեալ ամառ-
կան ունենալով, ինք կը տեսնէ Պատ-
րիարքարանին ներքին ծախքը:

ՀԱՅԵՐ Ի ԹԻԻՐԻԻԼ

Կ. պօլիսի երկրաշարժի հետեւանք-
ները շատ աղէտալի եղած են. կոտա-
րեալ թշուառութիւն կը տիրէ մի քա-
նի բազմազայ թաղերի մէջ, Սամա-
թիա, Գումրակ, Կէտիք փաշա և
այլն: Այդ կողմեր գտնուող Հայերի
մեծամասնութիւնը արհեստաւոր (էօ-
նաֆ) եղող միջին դասակարգին կը
վերաբերի որոնցմէ շատերն ունեցած
վստասկը օրը օրին հազիւ կը բուէր.
այժմ մէկ կ'զգէ խանութիւն փլած է
չուկային մէջ և տաղանքները կամ
արհեստական գործիքները փլատակ-

ներին տակ մնացած, միւս կողմէ ալ
տուններին փլուծուած կամ խարխուլ ու-
անբնակելի դառնալով, փողոցները
մնացած են:

Գումրակի թաղին մէջ թաղա-
կան Խորհուրդը ամեն օր 1000 հոխա
հաց կը բաշխէ նոյն թաղէն բոլոր-
վին կարօտ մնացած 3000 Հայերի-
ուրեմն 1 հաց 3 անձի համար... Խեղ-
ճերը կը լեցուին եկեղեցին ամեն օր
իրենց այդ ողբալստիկ ստանալու հա-
մար, թշուառութեան մի սոսկալի
պատկեր ներկայացունելով: Գումրա-
կի թաղական Խորհուրդը ստի-
պուած կը տեսնէ զինք սեպտեմբերին
չբանալ վարժարանները ուր 500էն
աւելի հայ տղայներ և աղջիկներ կը
դաստիարակուէին. վարժարաններին
եկամուտը տուող խանութները որոնք
չուկային մէջ կը գտնուէին, բոլորն ալ
կործանած են:

Միքայէլ Էֆէնտի Յակոբեան
2,000 զրուշ զրկեր է Մայր եկեղե-
ցու թաղական Խորհրդին որ թաղի
կարօտեալներին բաժնէ: Արիկ Էֆէն-
տի Ունեան ալ 60 քիւլ խաշէր պա-
նիր և 214 քիւլ ձիթապտուղ զրկեր է-
ամեն օր ալ 200 օխա հաց կը զրկէ:
Կիւմիւշկէրտան եղբարք 1,000 հո-
խա լուրիա և Կիւմիւշեան Յովհաննէս
Էֆէնտի 5 օսկի զրկած են:

Գումրակի թաղական պալատ չէ նաեւ
Սամաթիա տիրող թշուառութիւնը:
Այս թաղէն շատեր կան որ օսկերէկամ
օսկերիներին միջնորդ էին. քանի քանի
թշուառ ընտանիքներ կանայժմ օր թէ՛
տուններին վրած է Սամաթիաի մէջ և
թէ՛ տան գլխաւորը մեռած է Ոսկեր-
չաց Շուկային մէջ՝ փլատակներին
տակ մնալով:

Կ. պօլիսի իր նախկին կացութեան
որ արդէն շատ միւլթարական չէր,
նորէն հանելու համար բաւական եր-
կար տարիների պիտի կարօտի:

ՀԱՅԵՐ Ի ՌՈՒՍԻԱ

Ռուսական վրատմիր շրջանաւը
Սեւ ծովի մէջ մի խաղական շրջե-
նաւէ գաւառներով ընկղմուած և 30ի
չափ մարդիկ խղճուած էին, ի թիւս
որոց և մի քանի Հայեր: Ասոնց մէջ
էր և Գրիգոր Թումայեանց Բագուե-
ցի հարուստ վաճառականը որ իր կնոջ
և իր մի աղջկան հետ խեղդուած էր. ա-
ղատուած էին միայն 17 տարեկան
աղջիկը և փոքրիկ մանչ տղան: Թու-
մայեանցի դիակը գտնուելով, հանդի-
սաւոր կերպով թաղուեր է Բագուե-
մէջ: Հանգուցեալը որ կըսուի թէ 3
միլիոն բուքու չափ կարողութիւն ու-
նէր, կտակած է 40,000 ռուբլ. Ս. Էջ-
միածնի տաճարի շինութեանը համար,
5,000 ռ. Գէորգեան ճեմարանին,
5,000 ռ. Շուշիի թեմական դպրանո-
ցին, 5,000 ռ. Թիֆլիսի Ներսէսեան
դպրանոցին, 20,000 ռ. Բագուի
«Մարգարեական ընկերութեան»,
5,000 ռ. Բագուի Հովհաննէս վար-
ժարանին, 5,000 ռ. Բագուի «Հայու-
հայ» ընկերութեան, 20,000 ռ. Բա-
գուի մէջ նոր շինուելիք եկեղեցուն,
10,000 ռ. Բագուի «Մարգարեա-

կան» ընկերութեան որ անոր տակ-
սով 5 դպրոց պահէ Շուշի և Շամա-
խի թեմերին մէջ: Համագումար
75,000 ր. (գրէթէ 202,500 ֆր.):

ՀԱՅԵՐ Ի ՊԱՐՍԿԱՆՏԱՆ

Թէհրան 1/13ին հաղորդած
էն մեզ հետեւեալը:

Այսօր Ս. Գէորգ եկեղեցում ա-
ռաւոտեան ժամ 10ին հանգուցեալ
Աղա Միքայէլ Մարգարեանի տարե-
լիցը կատարուեցաւ նախաձեռնու-
թեամբ Ուսումնասիրաց ընկերու-
թեան: Ժամասացութիւնից վերջ,
հանգուցեալ Բարերարին գերեզմանը
կնքեցին մարմարեայ գեղաքանդակ
մի տապանաքարով որի վրայ կար-
դացուած էր. «Յիշատակ մշակացն
ազգիս օրհնուքեալն եղիցի. Միքա-
յէլ Ա. Մարգարեան, Հիմնադիր Ու-
սումնասիրաց ընկերութեան»:

Ապա Ուսումնասիրաց ընկերու-
թեան անանից մին որ Հայկազեան
վարժարանի երկրորդ ուսուցիչ է,
Պարոն վաղարշակ Բժշկեանց, կար-
դաց սրտայոյզ մի ճառ ի յիշատակ
այն բարերարին որին այժմ պար-
տական է թէհրանի իր ուսեալ երի-
տասարդութեամբը:

— Դաւրէթէ կը գրեն թէ Ղարա-
զադի (Փայտակարան) Մելիք Սարգիսը
որ հանգուցեալ Մելիքարեան Սըր-
բազանի ջանքերին շնորհով Ղարա-
զադի ժառանգական Մելիք նշանա-
կուած էր Շահի ֆէրմանովը և յաջո-
ղած էր վերջ տալ այդ կողմերի աւա-
զակութիւններին, այժմ Դաւրէթ և
կած է զգուշով իր ազգակիցների
կողմէն իրեն դէմ գրգռուած հակա-
ռակութիւններէն: Մելիք Սարգիսի
եղբորորդի Զահեդիքը, օգուտ քաղե-
լով ժողովրդի տգիտութենէն, այլ և
այլ սուտերով և խոստումներով գըր-
դուած է Ղարազադիները իրենց օ-
րինաւոր Մելիքի դէմ: Մինչև իսկ
անոր մօտաւոր ազգական և պաշտ-
պաններէն երկուքը սպաննած են:
Գիւղացիները նոյն իսկ վեհ. Շահին
բողոքած են Մելիք Սարգիսի դէմ որ
մի քաջ և բարի մարդ է: Լուր կայ
թէ Զահեդիքին իր հօրեղբոր տեղ
նշանակուել է այժմ կառավարութեան
կողմէն Ղարազադի բոլոր գիւղերի
Մելիք որով ժառանգական Մելի-
քութիւնը չնշուած է:

— Վանիցի բժիշկ Դասպարեան
որ մի ժամանակ է վեր Դաւրէթ կը
գտնուէր, այժմ իւր ընտանիքով վան
գնացած ժամանակ, Սարմատիճանու-
պարհին վրայ կողոպտուեր է աւա-
զակներէն:

ՏԵՂԱԿԱՆ

Ասկէ մի շաբաթի չափ յառաջ Ա-
լէ տը Մէլլանի ծառադարձ նուազա-
վայրը եղած հանդէսէն 3,400 ֆրանք
հասոյթ եղած էր որմէ 1400 ֆրանք
ծախքը հանելով, մնացածին կէսը,
1000 ֆրանք, յանձնուած է օսմա-

նեան փոխ-հիւպատոս Պր. Տահէրին
ի նպատակ պարտի երկրաշարժէն ֆեա-
սուածներին և 1000 ֆրանքն ալ
Մարտէլի Բարեգործական Դիւանին,
Քաթալանի հրդեհէն ֆլասուածներին
համար:

«ԱՐՄԷՆԻԱ»Ի ԲԱԺՆՈՐԴԱԳԵՆԻ ՎՃԱՐՄԱՆ ԴԻԻՐՈՒԹԻՒՆ

Երբեմն մեզ կը հարցնեն թէ
Արմենիայի գործակալն ո՞վ է իրենց
քաղաքի մէջ որ բաժնորդագինն ա-
նոր յանձնեն: Մենք գործակալու-
թիւններ հաստատելու պէտք չենք
տեսած քանի որ փոստին միջոցով կա-
րելի է բաժնորդ գրուել և Եւրոպայի
ամենայնայն գիւղին մէջ ալ փոստ
կայ:

Բայց անոնց համար որոնց նե-
ղութիւն կը լինի նամակ գրել և եր-
թով փոստը «մանտա տը փոստ» առնե-
լով նամակին մէջ ծրարել և ապահո-
վագրել տալով մեզ զրկել, ահա մի ուրիշ
գիւրութիւն ալ կը ներկայացունենք:

Յիշատակաւ փոստի վարչութիւնը
Արմենիայի, Աւստրո-Հունգարիայի, Պէ-
ժիգի, Եգիպտոսի, Իտալիայի, Զուի-
ցիայի, Հոլանտայի և Ռումանիայի
փոստի վարչութիւններին հետ ունե-
ցած մասնաւոր պայմանագրութեամբ
ըր կարող է այդ երկրներին մէջ
(միայն այդ երկրներին մէջ և ոչ ուրիշ
տեղեր. օրինակ Պուլկարի կամ Ա-
մերիկայի համար չէ կարելի) մասնաւոր
անհատներին ունեցած հաշիւները (1
ֆրանքէն մինչև 1000 կամ 2000
ֆրանք, երկրին համեմատ) գանձելով
յանձնել Յիշատակ մէջ իրենց տիրով:
Միայն թէ այս գործողութեան հա-
մար որ recouvrement կը կոչուի, 30-
40 ֆրանքի չափ գումարին համար
1 ֆրանքի չափ ծախք կերթայ: Ուս-
տի յիշեալ երկրներին մէջ գտնուող
այն բաժնորդներ որոնք այդ 1 ֆրանք-
ծախքը յանձն կառնեն, կարող են մի
քարտ փոստալով իմացունել մեզ և մենք
իրենց բաժնորդագինի ստացագիրը
կանխաւ կը յանձնենք այստեղ փոս-
տին և իրենց քաղաքի փոստի վար-
չութեան կողմէն մեր ստացագիրը ի-
րենց գրասենեակ բերուելով կը յանձ-
նուի և բաժնորդագինն իրենցմէ ստա-
նալով կը զրկուի մեզ ուղղակի, առանց
բաժնորդը իր տեղէն շարժելու, «ման-
տա տը փոստ» առնելու կամ նամակ
գրելու պէտք ունենալու:

Արդէն յիշեալ երկրներին մէջ
բնակող մի քանի բաժնորդներին հա-
մար ենթադրելով որ բաժնորդագինի
վճարման սովորական կերպը իրենց
զբաղումների մէջ կրնայ նեղութիւն
պատճառած լինել, նամակով առա-
ջարկած ենք recouvrement անել
փոստի միջոցով և եթէ իրենցմէ
ոեւէ գիտողութիւն չընդունինք մեր
ներկայացուցած հաշուի կամ վճար-
ման կերպին վրայ, լուրջութեամբ հա-
ճութեան նշան համարելով, այդ կեր-
պը պիտի գործադրենք իրենց գի-
ւրութեան համար:

ՊՐ. ՔԱՐՆՈՅԻ ՍՊԱՆՆՈՂԸ

Նախագահ Պր. Քարնոյի սպաննող
անիշխանական Գաղէրիօն մահի դա-
տապարտուեցաւ Լիօնի դատարանէն:
Արդէն յայտնի էր թէ այդ վճռի պի-
տի արժանանար:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԼՈՒՐԵՐ

Չարի աղջկան Քաէնիա մեծ դըք-
սուհուն իր հօրեղբորորդի Ալեքսանդր
Միխայէլովիչ մեծ դըքսին հետ ամուս-
նութեան հանդէսը կատարուեցաւ
Պետերբուրգի մէջ օգոստ. 6ին: Ներ-
կայ կը գտնուէին Յունաստանի թա-
գուհին և Մարիա Իշխանուհին իրենց
զաւակներով, կալլէսի Իշխանուհին իր
աղջիկներով, Տանիմարքայի թագաւո-
րի որդին և այլն: Մեծ հանդէսներ և
լուսավառութիւններ եղած են նոյն
գիշերը:

— Արմենական կառավարութիւնը
խիստ օրէնքներ պիտի հաստատէ ըն-
կերվարականներին և անիշխանական-
ներին դէմ: Հանրային ժողովները
պիտի արգիւրվին:

— Չինաստանի դէմ Ճաբոնի բա-
ցած պատերազմին սկիզբները առ-
նուած լուրերէն կիսացուի որ Չինացի
ները յաղթուելու վրայ են:

— Եգիպտոսի «կաղէթ Էժիբէն»
լրագիրը կը գրէ թէ Խըտիվը յան-
ժանօթա ճանրորդելով պիտի հասնի
Փարիզ հաւանօրէն օգոստ. 18ին: Մի
քանի օր հոն մնալէ յետոյ պիտի եր-
թայ Լիոնտի ուրիշ Եգիպտոս պիտի
վերադառնայ Վիէնայի ճանապարհով:
— Լիւվոնոյի մէջ նորանոր ձեռ-
բակալութիւններ եղած են խմբա-
գրապետ Պանտիի սպաննուելուն առ-
թով:

— Միլան քաղաքին վրայ մի թա-
թառ իջնելով օգոստ. 3ին, ցուցահան-
դէսի չէնքը խորտակել է. շատեր վի-
րաւորուեր և մի քանիներ ալ մեռեր
են:

ԾԱԽՈՒ ԳԻՐԳԵՐ

Հետեւեալ գիրքերը կարելի է ըս-
տանալ Արմենիայի խմբագրատունէն
իրենց առջեւ նշանակուած գիներով
որոնց մէջ հաշուուած է և զրկելու
փոստի ծախքը:

Կրթէք կանխիկ չվճարուած գիրք
ընկեր:

Խօսք Վասն Հայրենասիրութեան
Բ տպագրութիւն 60 սանթիմ:

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Մ. Փորթուգալեանի հրատարա-
կած գիրքերին վրայ մասնաւոր գեղջ
կը լինի Պարսկաստանի Հայերին հա-
մար որոնց կը զրկուի փակագծի մէջ
նշանակուած գիներով:

Թ. «ԱՐՄԷՆԻԱ»Ի ՅՈՒՇԱՐԱՐ (Արմենի-
այի տարեցրջանի թիւերը այժմ բոլոր-
վին տպուած և միւլտոյն ժամանակ
չաւերի հետաքրքրութեան առարկա

դարձած լինելով, այդ շրջանի մէջ Մ.
Փորթուգալեանի գրած առաջնորդ-
յօդուածներէն գէթ 30ի չափ ամփոփ-
ւած են Յուդարարի մէջ որ ութամեա
դիրքով 124 երեսներէ կը բաղկանայ)
(1 ֆրանք): 1 ֆր. 40 սանթիմ

Ժ. Վրէժ (Պուլկարի մէջ Թիւրքերի
արած բարբարոսութիւններէն մի փոք-
րիկ պատկեր կը ներկայացունէ և ցոյց
կուտայ թէ Պուլկարներն ինչպիսի մի-
ջոցների դիմած են իրենց վրէժ լու-
ծելու համար): (15 սանթիմ), 20 սանթիմ

ԺԱ. ԹՈՄԱՍ ԲՈՅԱՐԻՍ (Յունաստանի մէջ
Թիւրքերի արած բարբարոսութիւն-
ներէն մի փոքրիկ պատկեր կը ներկա-
յացունէ և ցոյց կուտայ թէ Յոյներն
ինչպիսի միջոցների դիմած են իրենց
վրէժ լուծելու համար), (0,15 սանթիմ)
20 սանթիմ:

ԺԲ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

ՆՄՈՅՇՆԵՐ

Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆԻ
ԳՐԱԾ ՈՏԱՆԱԿՈՐՆԵՐԷՆ

Մ. Փորթուգալեանի գրած հայրե-
նասիրական ոտանաւորներէ մի քանին
ամփոփուած են այս տետրակի մէջ իւր-
եւ նմոյներ զանազան քաղաքների
մէջ և զանազան տպագրութիւնները
տակիւրերէն գրած ոտանաւորներին
որոնք ժամանակին հրատարակուած չի
լինելով կորսուած են այժմ: Այն մի
քանի ոտանաւորներ որոնք իբրեւ նմոյ
ամփոփուած են այս տետրակի մէջ,
ցեր և ցան կը գտնուին Կ. Պոլիս տը-
պագրուած ազգային երգարաններին
մէջ՝ որոց վերստին տպագրութիւնն
վաղուց արդէն արգիւրուած է, և Ասիա
և Արմենիայի ազգայիններին մէջ: Նմոյներ
մէջ փոքրիկ տեղեկութիւններ տրը-
ւած են նաեւ թէ այդ ոտանաւորներ
ինչ տպագրութիւնների տակ ներշն-
չուելով գրուած են: Դին (10 սանթիմ)
15 սանթիմ:

ԻՄ ՀԱՅՐԱՍՊԱՆ ԸՆԿԵՐՈՂ

(Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅՈՑ ԿԵԱՆՔԷՆ ԱԻՆՈՒԱՅ
ՄԻ ԻՐԱԿԱՆ ՎԷՊ)

ՊՐԵՑ ԱՊՂԱՐԱՐՈՊ

Այս հետաքրքրաշարժ գրուած կը
ներկայացունէ ընտանեկան տխուր
պատկերներէ մին ուր կը տեսնուի թէ
անբարոյական մի հայր իւր ապական-
ուած վարքաբարքով որչափ չարիք-
ների պատճառ դարձած է և վերջ ի
վերջոյ ինք ալ իւր որդու ձեռքով
սպաննուած և անհետացած է աշ-
խարհէ: Գին 3 ֆրանք, (75 սանթիմ):

ՏՆՕՐԷՆ—ԽՄԱԳԻՐ

Մ. ՓՈՐՓՈՒԳԱԼԵԱՆԻ

Le Gérant: François CARRIÈRE
ՄԱՐՏԷՅԼ

Հայրենի տպարան Մ. Փորթուգալեանի
Marseille. — Imprimerie et Papeterie du Midi,
Allées de Meilhan, 44.